

Zahraničná politika Francúzska za vlády Ľudovíta XIV.

Zdroj: SKŘIVAN, Aleš. *Evropská politika 1648-1914*. Vyd. 1. Praha: Aleš Skřivan ml., 1999, 272 s. ISBN 80-902261-3-2.

Silvia Čížiková

Povaha a ciele absolutizmu Ľudovíta XIV.

V stredu 9. 3. 1661 zomrel kardinál Mazarin. O deň neskôr šokoval Ľudovít XIV., vtedy iba ako 22 ročný, dvoranov aj cudzích diplomatov prehlásením, že sa s okamžitou platnosťou nastoluje svoju absolútnu moc. V celku skoro presvedčil celú Európu, že bude svoj zámer realizovať s maximálnou rozhodnosťou. Preukázal početné vynikajúce vlastnosti panovníka – bystrý úsudok, zmysel pre realitu a schopnosť sebaovládania. Na druhej strane jeho pýcha, ktorú pravdepodobne zdedil po habsburských predkoch z matkinej strany, korešpondovala s presvedčením, že je nástupcom božím na zemi a ako vládca nie je nikomu povinný spovedať sa. Túžba po sláve nakoniec doviedla panovníka k agresívnej zahraničnej politike, k reťazcu vojen, počas ktorých si znepriatelil takmer celú Európu.

Francúzsko bolo vďaka svojej rozlohe, ľudským aj materiálnym zdrojom vždy veľmocou. Vďaka využívaniu týchto zdrojov sa od 60. rokov 17. storočia stalo Francúzsko na dlhú dobu dominantnou európskou veľmocou. Ľudovít XIV. mal 19 miliónov poddaných. Nastúpenie absolutizmu znamenalo koniec vlády prvých ministrov. Panovník pragmaticky vyradil z rozhodujúceho podielu na výkonnú moc členov kráľovskej rodiny, reprezentantov vysokej šľachty, duchovenstva a oprel sa väčšinu ľudí pochádzajúcich z úradníckej šľachty alebo podnikateľskej vrstvy. Z týchto vynikli predovšetkým dvaja – Jean Baptiste Colbert, markíz de Seignelay a Francois Michel Le Tellier, markíz Louvois. Colbert, pochádzajúci z rodiny obchodníka, bol po dlhú dobu hlavným kráľovým spolupracovníkom. Od roku 1665 vykonával mnoho kľúčových úradov, bol generálny kontrolór financií, štátny sekretár námorníctva, člen Štátnej rady. Jeho hlavným záujmom bol rozvoj francúzskeho hospodárstva. Colbertov opak predstavoval Louvois, ktorý rovnako ako jeho otec riadil sekretariát vojny. Kráľovu politiku smeroval k expanzií a dobyvačným vojnám, podnecoval panovníka k tvrdým zásahom voči odporcom absolutistického režimu vo Francúzsku. K tomuto účelu vytvoril stálu armádu. Vojaci dostávali pravidelný žold, povyšovaní boli na základe dĺžky služby a zásluhách. Francúzska armáda sa stala mohutným, výkonným a jedinečným telesom. Na začiatku vlády Ľudovíta XIV. mala 72 000 mužov. Počet rýchlo vzrástol na 200 000, počas vojen na sklonku jeho vlády už dosahovala takmer pol milióna vojakov.

Úspechy zahraničnej politiky boli podmienené kvalitou diplomacie. Diplomati francúzskeho kráľa boli najschopnejší vtedajšej Európe – často uplatňovali ako najúčinnější prostriedok peniaze. Značné finančné zdroje umožňovali získať kľúčové osobnosti politického života v cudzích štátoch – napríklad príslušníci vysokej poľskej a uhorskej šľachty, švédsky ministri, ríšske kniežatá a dokonca aj anglický kráľ Karol II.. Záležitosti armády a zahraničnej politiky mal Ľudovít XIV. plne pod svojou kontrolou, avšak je nutné pripustiť, že Colbert, Louvois a iní dokázali ovplyvniť panovníkove rozhodnutia. V záležitostiach zahraničnej politiky väčšinou zaujímal pragmatickejšie stanovisko, bol však nesmierne citlivý na otázku osobnej

cti. Jeho rozhodnutie ovplyvňovalo vždy presvedčenie, že obrana cti a veľkosti Francúzska je neodlučiteľná od jeho vlastnej.

Ak ide o ciele zahraničnej politiky, panovník sa vždy usiloval predovšetkým zaistiť Francúzsku také hranice, aby ho čo najlepšie chránili proti vonkajšiemu útoku. V oblasti zahraničnej politiky, však často prekvapí jeho opatrnosť, uvážlivosť a snaha nehnať veci do extrémov a uspokojiť sa s limitovanými výsledkami. „Čím viac človek miluje slávu, tým viac hľadá istotu, aby ju dosiahol bezpečne.“ Tento panovníkov výrok vysvetľuje, prečo zrazu radil svojim generálom, aby sa vyhli prílišným rizikám, prečo jeho armáda za tak dlhé obdobie vlády vybojovala tak málo rozhodujúcich bitiek a dávala prednosť vyčerpaniu nepriateľa pred jeho zničením.

Mazarin zanechal Ľudovítovi XIV. Francúzsko, ktorého vnútorná situácia bola relatívne konsolidovaná, v oblasti zahraničnej politiky existovali dôležité zväzky, ktoré ho mali chrániť pred prípadným obnoveným habsburským tlakom. Napriek tomu, že sa francúzska zahraničná politika už od začiatku Ľudovítovej osobnej vlády prejavovala agresívne – spory so Španielskom, kráľ sa do vojny neponáhlal. V roku 1667 začal Colbert s realizáciou reformy, ktorá mala zdvojnásobiť kráľovské príjmy. Pokles španielskeho vplyvu na európskych záležitostiach bol viditeľný, no Paríž stále videli v Madride hlavného nepriateľa, pretože španielske územia na hraniciach Francúzska zostali prakticky nedotknuté. Francúzske obavy nezmierňovala ani skutočnosť, že sa väzba medzi oboma vetvami Habsburgovcov uvoľnila a Leopold I. bol od svojho nástupu na trón v roku 1657 zamestnaný problémami v Uhrách a tlakom Turkov. Mierom z roku 1659 získalo Francúzsko bezpečnú hranicu v Pyrenejach, v ostatných prípadoch usilovala o upevnenie pozícií získaných roku 1648 s tým, že sa snažilo rozšíriť kontrolu tzv. zraniteľných bodov na svojich hraniciach. Takmer po celé prvé desaťročie Ľudovítovej vlády trvalo francúzske úsilie diplomaticky izolovať Španielsko a získať územia na úkor Španielskeho Nizozemí a Franche – Comté. Najdôležitejšou príčinou tlaku bola snaha prinútiť Madrid prijať francúzske nároky na španielske dedičstvo. Ľudovít XIV. mal za manželku španielsku infantku Máriu Terezu z prvého manželstva Filipa IV., cisár Leopold I. bol v tej dobe zasnúbený s Markétou Terezou z druhého manželstva španielskeho panovníka. Dedič trónu Karol, narodený v roku 1661 bol často chorý a predpokladalo sa, že neprežije detstvo, čo vyvstávalo otázku prípadného osudu španielskeho dedičstva veľmi aktuálnou. Francúzska snaha izolovať Španielsko slávila v 60. rokoch úspechy – pôsobenie Rýnskeho spolku v ríši prinieslo úspešné oddelenie záujmov španielskych a rakúskych Habsburgovcov. Súčasťou tejto politiky bola aj francúzska podpora Portugalcov, snaha udržať priateľské vzťahy s Nizozemím a Anglickom.

Francúzsko a Nizozemí. Španielske dedičstvo. Devolučná vojna

Mimoriadne dôležitý faktor francúzskej zahraničnej politiky predstavoval vzťah k Spojeným nizozemským provinciám. Kľúčovou osobnosťou v politike republiky bol vtedy Jan de Witt, ktorý vedel o úmysle Karola II. Anglického dopomôcť svojmu synovcovi Vilémovi Oranžskému k obnove pozícii jeho rodu v Nizozemí a súčasne sa obával rastúcej moci Francúzska. Napriek tomu, že Nizozemci v roku 1662 uzavreli obrannú alianciu s Francúzskom, ich vzájomné rozpory boli stále zreteľnejšie. Francúzska snaha udržovať priateľské vzťahy bola v roku 1664 vystavená vážnej skúške. Obchodná a koloniálna rivalita vyvolala vojnu, v ktorej Nizozemci získali prevahu. Ani podpis mieru v Brede roku 1667 záležitosť nevyriešil. Ľudovít XIV. síce musel v roku 1666 na základe zmluvy s Nizozemci

vyhlásiť vojnu Anglicku, nenechal sa však zatahnúť do bojov a vážnejšie si neznepriatelil žiadnu z bojujúcich strán. Jeho hlavným zámerom bolo vzdialiť Anglicko a Nizozemsko Španielsku, kde v roku 1665 zomrel kráľ Filip IV.

Už skôr sa Ľudovít XIV. pokúšal prinútiť Madrid, aby bolo zrušené odvolanie dedičských nárokov jeho manželky na španielsky trón. V prípade úmrtia vtedy 4-ročného Karola II. by nárok na celé španielske dedičstvo prešiel na Filipovu dcéru Markétu Terezu, manželku Leopolda I.. Francúzsky kráľ sa rozhodol formálne využiť miestneho práva, ktoré v rámci nástupníckych práv, dávalo prednosť dcéram z prvého manželstva pred synmi z manželstva druhého – tzv. devočný zákon. Odvolávajúci sa na tento zákon požadoval Ľudovít XIV. odstúpenie veľkých oblastí Južného Nizozemí. Potom, čo španielska regentka Mária Anna, matka malého Karola II. uvedené nároky odmietla, vpadli v máji 1667 francúzske sily do Južného Nizozemí. Začala sa tzv. devolučná vojna (1667-1668). Za krátko sa prejavila úplná prevaha modernizovanej francúzskej armády. Obavy z ďalšieho vývoja dokonca prinútili Nizozemcov a Angličanov urýchlene uzavrieť mier v Brede – 31. 7. 1667. V januári 1668 došlo k podpísaniu dohody o aliancii medzi Nizozemím a Anglickom. Ani potom, čo k aliancii pristúpilo Švédsko, nebol tento spolok namierený proti Francúzsku. Nikto z zúčastnených nepomýšľal na realizáciu tajnej klauzuly, ktorá by za určitých okolností zaväzovala účastníkov ku spoločnému vojenskému zásahu proti Francúzsku. Keď sa však francúzsky panovník o tejto klauzule dozvedel, bol ochotný pristúpiť na mierové jednania. Tie boli uzatvorené v Cáchách 2. mája 1668, Francúzsku bolo postúpených 12 miest v Južnom Nizozemí. Okrem toho, že sa Francúzi snažili rýchlym uzatvorením mieru rozložiť Alianciu troch, bol ešte ďalší dôvod k tomuto kroku. V januári 1668 bola totiž uzatvorená tajná dohoda o španielskom dedičstve. Celá záležitosť bola veľmi aktuálna vzhľadom ku správam o zdravotnom stave Karola II. Otázka španielskeho dedičstva bola kľúčovým problémom európskej politiky, jednoznačné víťazstvo mohlo neobyčajne posilniť buď moc francúzskych Bourbonov alebo rakúskych Habsburgovcov. Francúzsky diplomati skúmali vo Viedni možnosť dohody o delení už od roku 1667. V polovici januára 1668 bola vo Viedni dohoda o prípadnom delení podpísaná. Pre prípad úmrtia Karola II. stanovila, že Leopold I., prípadne jeho deti mali dostať vlastné Španielsko s državami v Amerike, Milánsko a prístavy na toskánskom pobreží. Bourbonom mala pripadnúť Navara, Južné Nizozemí, Franche-Comte, Neapolsko, Sicília a Filipíny. Optimisticky sa predpokladalo, že sami Španieli riešenie mlčky príjmu. Zmluva sa však mala stať mŕtvou literou pričinením osudu Karol II. detský ver prežil, a tak sa otázka španielskeho nástupníctva stále naliehavým problémom európskej politiky až v 90. rokoch 17. storočia.

Vojna s Nizozemím. Sformovanie proti-francúzskej koalície

Ľudovít XIV. bol osobne veľmi pobúrený vznikom Aliancie troch v roku 1668. Všetku zodpovednosť za jej vznik pripisoval Nizozemcom, ktorí sa mu aspoň podľa jeho predstav pokúsili vnútiť svoje zákony. Francúzsky panovník odmietal uznať pozíciu kalvínskej republiky, ktorá si nárokovala na veľmocenské postavenie vďaka svojim obchodným úspechom. Ľudovít XIV. dospel k presvedčeniu, že je potrebné Nizozemcov podriaďiť monarchickej autorite. Cez počiatkové vojenské úspechy bolo Ľudovítove rozhodnutie zaútočiť na Nizozemsko osudovou chybou jeho politiky, ktorej dôsledky spôsobovali problémy prakticky po celý zvyšok jeho dlhej vlády.

Jedným zo základných cieľov francúzskej politiky ostávala anexia celého Španielskeho Nizozemi a Franche- Comté. Prakticky od začiatku Ľudovítovej osobnej vlády viedlo Francúzsko s Nizozemskom hraničnú vojnu. Colbertov pohľad na Nizozemcov korešpondoval s kráľovským prianím zničiť ich. Dôvody však boli rozdielne. Pre Ľudovíta XIV. neboli ekonomické záležitosti primárne. Panovník sa cítil byť urazený, chystal sa brániť svoju česť dosiahnutím nových vojenských víťazstiev. Napriek tomu, že útok na Nizozemí bol plánovaný už od roku 1668, kráľ opatrne vyčkal na dokončenie príprav, nech už išlo o diplomatickú izoláciu Nizozemska alebo pripravenosť armády a námorníctva. Vojenské prípravy trvali 4 roky, počas ktorých mal minister Lionn rozložiť Alianciu troch a vytvoriť priaznivé podmienky na diplomatickom fronte pre Francúzsko. Najľahšie bolo prinútiť k obratu Karola II.. Anglický kráľ si od spojenectva s Francúzskom sľuboval možnosť odvety za pokorenie vo vojne s Nizozemcami v rokoch 1664-1667. V júni 1670 bola dohodnutá tajná zmluva v Doveru, kde sa Karol II. zaviazal k vojenskej spolupráci s Francúzskom pri útoku na Nizozemsko a dokonca prisľúbil vo vhodnom okamihu prestúpiť na katolícku vieru. Pre prípad problémov v Anglicku sľúbil Ľudovít XIV. ďalšiu finančnú podporu, prípadne aj vojenskú pomoc. Druhá zmluva doverská uzatvorená v decembri 1670 stanovila dátum útoku na jar 1672. V roku 1671 opustilo Alianciu Švédsko a v apríli 1672 podpísalo zmluvu s Francúzskom. Dôležitou úlohou francúzskej diplomacie bolo zaistenie priaznivého stanoviska nemeckých štátov. Francúzi sa totiž rozhodli zaútočiť na Spojené provincie cez ríšske územie pozdĺž východnej hranice republiky. Predbežným krokom bola okupácia Lotrinska v roku 1670. Obsadenie Lotrinska nadobro oddelilo Španielske Nizozemí od Franche- Comté a otvorilo francúzskym armádam cestu na sever. V rokoch 1670 – 1672 sa Francúzsku podarilo podpísať zmluvy s porýnskymi arcibiskupmi, Saskom, Falcí, Bavorskom a ďalšími. Zvláštny význam mala zmluva s Bavorskom, pretože spojenectvo znamenalo možnosť blokať postup rakúskych síl južným Nemeckom. Vrcholným úspechom bol podpis neutrálnej zmluvy s cisárom Leopoldom I. v novembri 1671. Cisár sa zaviazal nezasahovať do nadchádzajúcej vojny. Ľudovít XIV. mohol využiť strategických výhod, ktoré mu poskytli zmluvy s arcibiskupom kolínskym a biskupom münsterským. Diplomatická aktivita a vojenské prípravy svedčili prichádzajúcej vojne. Vojenské prípravy začali na nizozemskej strane na poslednú chvíľu, začiatkom roku 1672. V marci 1672 vyhlásili vojnu Nizozemsku Angličania. V druhom júlovom týždni prekročila francúzska armáda v sile 100 000 mužov Rýn a zaútočila na Spojené provincie z východu. Aby Nizozemci zastavili francúzsky postup, rozhodli sa hrádza a zaplaviť rozľahlé územie. Provincie Holland a mesto Amsterdam bolo dosiahnuteľní iba po mori, na ktorom si uchovalo nizozemské loďstvo prevahu. Francúzi nebrali toto zdržanie príliš vážne, Ľudovít XIV. plánoval konečnú likvidáciu nizozemskej nezávislosti a preto tiež koncom júna 1672 odmietol ponuku na mier. K zmareniu francúzskych ambícií prispelo menovanie Viléma Oranžského miestodržiacim Hollandu a Zeelandu, ktorý okamžite obsadil všetky významné miesta v republike svojimi stúpecami. Načas získal absolútnu kontrolu v zemi. Vilém v prvom rade chcel posilniť nizozemskú obranu a oživiť diplomatické úsilie smerujúce k získaniu spojencov. 30. 8. 1673 bola v Haagu uzatvorená zmluva o proti-francúzskej koalícii zástupcami Spojených provincií, Španielska, cisára a vojvodu lotrinského. Francúzsko – nizozemský konflikt sa stal európskou vojnou. Do konca roku 1673 vyčistili francúzske sily takmer všetko nizozemské územie a Ľudovít XIV. pochopil, že zatiaľ nie je možné dosiahnuť úplnú likvidáciu nizozemskej moci. Francúzsky útok na republiku preniesol podstatné zmeny v európskom aliančnom systéme. Sto rokov existujúce nizozemsko-francúzske priateľstvo bolo zničené. Nizozemci uzatvorili dohodu so španielskymi aj rakúskymi Habsburgovcami. Kurz zmenilo aj Anglicko.

Na jar 1674 odpadli nemecky spojenci, v máji 1674 uzavreli arcibiskup kolínsky a biskup münsterský mier s Nizozemskom. 28. mája 1674 vyhlásil ríšsky snem vojnu Francúzsku. V júli sa k proti-francúzskej koalícii pripojil aj kurfirt braniborský. Francúzskou odpoveďou bolo terorizovanie obyvateľov na území pozdĺž Rýna. V roku 1674 bola prvý krát barbarským spôsobom vyplienená Falc. Nádeje, ktoré Francúzsko vkladalo do švédskeho spojenca vyhasli potom, čo 27. júna 1675 braniborská armáda porazila švédske sily a prinútili tak Švédov sústrediť sa na obranu. Ani Anglicko neposkytlo Ľudovítovi významnejšiu pomoc. Do polovice 17. storočia považoval Londýn za najväčšieho rivala Španielsko, avšak ambície Ľudovíta XIV. vyvolali u anglických politikov presvedčenie, že nové nebezpečenstvo predstavuje Francúzsko. Výrazná zmena anglickej politiky nastala až v rokoch 1688/89 po tzv. Slávnej revolúcii. Na anglický trón nastupuje Vilém Oranžský. Postupom času sa nakoniec prejavila vojenská aj ekonomická prevaha Francúzska a jednotliví členovia proti-francúzskej koalície neboli schopní niesť bremeno dlhej vojny a koalícia sa začala pomaly rozpadáť. Predstavy Španielska a cisára, že Francúzsko bude zatlačené do hraníc z roku 1659 neboli reálne. Finančná situácia Viedne bola nepriaznivá. Cisár musel stále brať ohľad na situáciu v Uhorsku a postoj Turecka. Keď sa pominula francúzska hrozba v Nizozemsku stále silneli hlasy žiadajúce mier. Jednania o mieru boli vedené už od druhého roku vojny. Niekoľko ročné vyjednávanie bolo celkom obvyklé – hlavným zámerom bolo totiž získať informácie o nepriateľovi a tiež získať čas. Vyčerpanie však prinútilo obe strany zahájiť vážne jednanie o mieru v septembri 1676. Prvým výsledkom jednaní bol separátny mier medzi Francúzskom a Nizozemskom, uzatvorený 10. augusta 1678. Španieli uzatvorili s Francúzskom mier 5. februára 1679. Španielsko stratilo s mierom najviac. Francúzsku pripadlo Franche-Comte, Ľudovít takto ovládol ďalšiu dôležitú bránu do svojho kráľovstva a súčasne posilnil obranu Alsaska. Na konci vojny Francúzsko jasne preukázalo vojenskú nadradenosť a schopnosť čeliť aliancii európskych mocností. Diktovalo tiež podmienky uzatvorenia mieru na severe Európy, kde hájilo záujmy švédskeho spojenca.

V nasledujúcich rokoch Ľudovít XIV. využil francúzskej prevahy k ďalším ziskom, ktoré dosahoval skôr hrozbami ako vojenskými akciami. Vydržoval stálu armádu o 200 000 mužoch. Vytvorila sa železná bariéra na severe, išlo o lineárny systém pevností. Boli tiež zriadené zvláštne súdne dvory, ktoré mali posudzovať právne nároky na znovu-pripojenie rôznych území k Francúzsku, tzv. reunie. Všetky získané územia v rámci reuníí mali strategický význam pre obranu Francúzska. Okamžite po ich obsadení sa v nich budovali pevnosti.

Deväť-ročná vojna 1688-1697

Začala sa 24. septembra 1688, kedy vpadli oddiely kráľa slnka na územie arcibiskupstva kolínskeho, prekročili Rýn a obľahli Philippsburg, kľúč k Alsasku a Falci. Ľudovít XIV. neplánoval začať veľkú vojnu. Plánovalo sa iba dvojmesačné ťaženie, ktoré malo prinútiť cisára a ríšske kniežatá dodržovať podmienky prímeria a na druhej strane povzbudiť Turkov, aby pokračovali vo vojne proti habsburským silám na Balkáne. Predstava o rýchlom úspechu však bola mylná. Konflikt priniesol takmer štvrt' storočia nepretržitého súperenia. V 90. rokoch nadobudol na intenzite, kedy sa riešila otázka španielskeho nástupníctva. Francúzsko bolo nútené čeliť spojenému náporu Anglicka, Nizozemska, cisára a nemeckých kniežat. Francúzsku sa podarilo toto obdobie bez podstatnejších územných strát. Dlhý reťazec vojen však priniesol podstatnú zmenu v mocenskej konštalácii. Francúzsko stratilo dominantnú pozíciu. Kľúčovým momentom bol veľmocenský vzostup Anglicka a nástup Viléma

Oranžského na trón. Francúzsky útok na jeseň 1688 skutočne povzbudil Turkov k vojenským aktivitám na Balkáne, ale v ríši pôsobil opačne ako Ľudovít predpokladal. Braniborsko, Sasko, Hannovera a Hessensko-Kassel uzatvorili spolok proti Ľudovítovi. Vilémovi sa podarilo dosiahnuť sformovanie širokej európskej koalície proti Francúzsku. 12. mája 1689 podpísali Spojené provincie s cisárom zmluvu o tzv. Veľkej aliancii, ktorej hlavným zámerom bolo zatlačiť Francúzsko do hraníc vymedzených miermi z rokov 1648, reps. 1659. Vilém Oranžský pristúpil k Veľkej aliancii už ako anglický kráľ v decembri 1689, v júni 1690 sa pripojili Španieli, neskôr Savojsko, Švédsko a väčšina ríšskych kniežat. Francúzsko dlhé roky bojovalo osamotené. Kľúčovú rolu počas 9-ročnej vojny hrala Veľká Británia – išlo o prvú fázu reťazca britsko-francúzskych vojen, ktoré s prestávkami prebiehali až do roku 1815. Británia si vybudovala mohutné vojnové loďstvo, ktoré jej zaistovalo dominantné postavenie na svetových moriach. Boje 9-ročnej vojny prebiehali v rôznych oblastiach Európy aj mimo nej - Severná Amerika, Karibská oblasť. Rozhodujúci význam pre priebeh vojny mali boje na kontinente. Ľudovít XIV. bol v tomto konflikte v defenzíve. Boje mali často podobu dlhých obliehaní. Francúzsko dosiahlo úspech iba v Španielsku, kde v roku 1697 dobyli Barcelonu. Sily oboch strán boli vyrovnané, Francúzsko dobre chránil systém pevností. Výhodou bol aj dobrý systém komunikácie, ktorá umožňovala rýchli presun jednotiek do ohrozených oblastí. Postupom času obaja – Ľudovít XIV. a Vilém III. uvažovali o uzatvorení mieru. Francúzsko, ako bolo dobrým zvykom, viedlo s jednotlivými členmi komisie tajné jednanie už od roku 1692 s cieľom narušiť zväzok svojich nepriateľov. Napriek veľkému úsilie však francúzska diplomacia nedokázala koalíciu rozbiť. Až v roku 1696 sa po dlhých jednaniach uzatvoril mier. Ľudovít XIV. sa mier snažil uzatvoriť čo najskôr, pretože Francúzsko tak môže získať viac ako keby pokračovalo vo vojne. Kráľ totiž usúdil, že dni Karola II. sú zrátané a preto chcel uzatvoriť mier a rozložiť koalíciu ešte predtým ako dôjde ku konfrontácii kvôli otázke španielskeho dedičstva. 20. septembra 1697 bola v Rijswijku podpísaná mierová zmluva medzi Britániou, Nizozemskom, Španielskom a Francúzskom. Ľudovít XIV. musel uznať Viléma III. Oranžského ako anglického kráľa.

Zápas o španielske dedičstvo

Vojna vypukla v roku 1701 a s väčšími či menšími prestávkami trvala až do roku 1714. Bojové operácie sa z Európy preniesli i do španielskych zámorských kolónií a do východnej Indie. Rímskonemecká ríša, Taliansko, Španielsko a španielske Nizozemsko boli európskymi krajinami najviac vystavenými vojnovému besneniu. Spočiatku sa vojnové šťastie klonilo na stranu francúzsko-španielsko-bavorskej koalície, čoskoro však prevážila vojenská a ekonomická sila protivníka, ktorý vytlačil francúzske vojská z ríše, Talianska a španielskeho Nizozemska. V najväčšej sláve vynikla genialita veliteľa habsburských vojsk princa Eugena Savojského a veliteľa anglických zborov Johna Churchilla, vojvodu z Marlborough. Vojna v ríši začala v roku 1703, keď francúzske vojská Louisa Josepha de Bourbon, vojvodu z Vendôme a generála Villarsa porazili na Rýne slabo vyzbrojené oddiely Ľudovíta Wilhelma Badenského a prenikli k hornému Dunaju, kde sa spojili s menej početným bavorským vojskom a pripravovali sa na ťaženie na Viedeň. Situácia habsburskej monarchie bola v tomto okamihu skutočne povážlivá, pretože zároveň vypuklo v Uhorsku povstanie Františka II. Rákociho. Čoskoro sa však pre Leopolda I. začala situácia meniť v jeho prospech, keď sa na návrh Anglicka vojnové operácie rozšírili do Španielska a severného Talianska. Pozitívnym signálom bolo i získanie vojenskej prevahy Angličanov a Holanďanov na mori, keď uštedrili

sériu porážok španielskej a francúzskej flotile. Priaznivú situáciu využil Leopoldov syn Karol a z Portugalska začal boj za zvrhnutie Filipa V.

V roku 1704 habsburská mohutná armáda vyrazila proti nepriateľovi a v juhozápadnom Bavorsku sa spojila s anglickými zbormi. 13. augusta 1704 spojené vojská v bitke pri Höchstädte uštedrili Francúzom drvivú porážku, ktorá v konečnom dôsledku znamenala rozhodujúci obrat v doterajšom priebehu vojny. Vojská cisára vytlačili francúzske jednotky za strategickú líniu na Rýne, preniesli hlavné boje mimo územie ríše a obsadili nepriateľské Bavorsko.

Prelomovým rokom, ktorý podstatne zasiahol do priebehu vojny sa stal rok 1705. Na ríšsky trón po Leopoldovi I. zasadol jeho prvorodený syn Jozef I., ktorý bol omnoho nezmieriteľnejším odporcom Francúzska ako jeho otec. Za jeho vlády dosiahli ríšske a anglo-holandské vojská rad vojenských úspechov. V roku 1706 zvíťazili v bitke pri Ramillies, v tom istom roku dobyli mesto Turín a prinútili Ľudovíta XIV. stiahnuť sa z celého Apeninského polostrova. V tejto situácii sa získanie španielskeho trónu javilo pre Jozefovho brata Karola veľmi reálnym. Napriek odporu španielskeho obyvateľstva sa v Madride prehlásil ako Karol III. španielskym kráľom. No už za dva mesiace musel Madrid opustiť. Protihabsburské nálady medzi Španielmi, volajúcimi po zachovaní bourbonskej monarchie, prinútili Habsburgovcov prehodnotiť svoje ambície. Ich vojská na bojovom poli však slávil jeden úspech za druhým. Francúzsky kráľ Ľudovít XIV. po sérii porážok pri Oudenaarde v roku 1708 a v roku 1709 pri Malpalquet a pri Lille prežíval najhoršie obdobie svojej vlády. Keď krajinu navyše postihol hladomor, navrhol Jozefovi I. mierové rokovania. Ten ich však odmietol a plánoval definitívne zraziť Francúzsko na kolená a to na jeho vlastnom území. V tomto momente o osude vojny a protifrancúzkej koalície rozhodli anglické parlamentné voľby, ktoré vyhrali odporcovia pokračovania vojny a ktoré súčasne znamenali pád vojvodu z Marlborough. To malo za následok zmenu vo vývoji anglickej zahraničnej politiky. Na konci roku 1711 sa všetky britské zbory stiahli zo španielskeho Nizozemska. Jozef I. bol tak razom konfrontovaný so skutočnosťou, že sa na bojovom poli ocitol sám.

Udalosti nabrali opačný kurz. Nečakaná smrť Jozefa I. v tom istom roku a povinnosť jeho brata prevziať vládu v habsburskej monarchii prinútili Angličanov a Holanďanov začať mierové rokovania s Francúzmi. Jozefova smrť totiž úplne zmenila pomer síl v Európe. Tentoraz si už nikto neprial, aby Habsburgovci v rukách nového cisára Karola VI. sústredili vládu nielen nad habsburskou monarchiou a ríšou, ale aj nad južným Nizozemskom, Talianskom a Španielskom (i s jeho kolóniami). Anglicko uznalo nástupníctvo Filipa V. na španielskom tróne. Protifrancúzska koalícia spela k rozpadu.

Od roku 1713 rokovali diplomati v Utrechte. Holandsku bola zaručená nedotknutosť južnej hranice. Španielske Nizozemsko pripadlo habsburskej monarchii. Sicília pripadla savojskému vojvodovi, ktorý navyše získal kráľovský titul. Portugalsku boli zaručené hranice jeho juhoamerických kolónií, pruskému panovníkovi bol uznaný kráľovský titul. Angličania si ponechali od roku 1704 okupovaný Gibraltar. Okrem toho získali dŕžavy v Severnej Amerike, stali sa svetovým námorným hegemonom a ovládli obchod so zámorím. Výsledkom týchto rokovaní bolo 11. apríla 1713 uzavretie tzv. utrechtského mieru.

Cisár Karol VI. sa ešte raz pokúsil bojovať proti Francúzom na vlastnú päsť. Po sérii porážok pri Rýne však poveril Eugena Savojského pristúpiť na francúzske mierové návrhy a 7. marca 1714 bola v zámku v Rastatte podpísaná mierová zmluva, ktorou v konečnom dôsledku získal viac ako utrechtským mierom. Rakúski Habsburgovci získali zo španielskeho dedičstva

Milánsko, Neapolsko, Sardíniu (neskôr, v r. 1718 – 1720, bola vymenená za Sicíliu), mantovské vojvodstvo a potvrdený im bol nárok na španielske Nizozemsko. Rastattský mier znamenal definitívny koniec vojny o španielske dedičstvo.